

30 jaar
Stichting Behoud
Dierenwereld Veluwe

Uitgave 2016

Inhoud 2016

Voorwoord	02
Een nieuw gezicht, Maaike Strikwerda	03
De uilen	05
Archivering website door K.B.	10
Mededeling bestuur	11
Wandeling Hoog Soeren en Dassenberg	12
Inspiratie door een bronstexcursie, Delia Proper	15
Presentatie grofwild voor basisscholen	16
Vleermuisinventarisatie	17
Jaarprogramma 2016 – 2017	18
Gevolg van een boekje kopen	20
Nestkastenproject Radio Kootwijk	24
Verblijf op de Boschplaat, Alex Korts	26
Bijzondere waarnemingen	28
Boom knokt soms jaren, G.J. Blankena	35
Vrijwilligerswerk in natuurgebieden	37
Overzicht activiteiten, giften	38

tekeningen: Henk Bonekamp / Foto's: SBDV, Yvonne Verhoef, Geurt Besselink.

Alle foto's in dit boekje zijn in kleur te zien op de site: www.sbdv.nl

De mens is het intelligentste van alle dieren en het meest dwaze.

Namens de dieren, Diogenes (412 - 323 voor Chr.)

Het voortbestaan van de diersoorten op aarde is afhankelijk van de gevoelige balans van de natuur. Tot nu toe hebben vele dieren de inbreuk van de mens op hun bestaan overleefd. Maar wanneer wij niet leren de dieren op hun juiste waarde te schatten en een plaats op deze aarde voor hen zeker stellen, bestaat het gevaar dat wij de rijke en kleurrijke wereld ontdoen van vele bewoners. Wij hopen en geloven dan ook dat u, samen met ons, ons enthousiasme voor de dierenwereld in al zijn vormen kunt delen.

Voorwoord

Kijken doe je met je ogen, zien doe je met je ziel.

Recent kreeg ik van een bevriende palingroker/boswachter een bosje vers gerookte paling. Ik had een schilderijtje van een ransuil voor hem gemaakt. Als we als jochie gingen vissen, vingen we vooral paling. Met een dikke pier aan de haak was succes min of meer verzekerd. Tegenwoordig is paling “onbetaalbaar”. Behalve dat ik mij verheug op een broodje paling word ik vooral nieuwsgierig. Een voorwoord is niet de aangewezen plek om diep in te gaan op het wel en wee van de paling, maar ik ben wel weer een stukje wijzer. Ga zelf maar eens op onderzoek uit.

Hiermee ben ik, via een bruggetje, aangekomen bij het wezen van onze Stichting. Wij willen de mensen een beetje nieuwsgierig maken naar de wonderen van de natuur. In onze informatiekraam, waarmee we als een reizend circus jaarmarkten en bijenmarkten bezoeken, laten we veel zaken zien die vragen oproepen. Hier kunnen we onze boodschap kwijt: “Hoe zit het met uilenballen, afworpstangen, tanden van wilde zwijnen? Hoe leven metselbijen, graafwespen en vliegend hert? Hoe zien schedeltjes er uit van bunzing, marter, wezel, hermelijn, egel enz?”

Ook zijn we als bestuur in gesprek met een aantal vrijwilligers die, namens onze Stichting, excursies gaan verzorgen. Let op onze website. Maaïke Strikwerda gaat deze excursies coördineren. Zie elders in dit boekje.

Nu ik dit schrijf zit ik op de punt van mijn stoel want we gaan zo nog even het bos in. De hertenbronst is begonnen. Henry Kats heeft gisteravond zijn eerste bronstexcursie gelopen. Hij is drie weken niet aanspreekbaar. Ook hij probeert van kijkers zieners te maken. Wij hopen dat wij er weer in zullen slagen. Allen veel goede natuurmomenten toegewenst.

Henk Bonekamp, (voorzitter SBDV).

Een nieuw gezicht

Maaïke Strikwerda

Graag wil ik me even voorstellen. Mijn naam is Maaïke Strikwerda-Wichers. Als kind groeide ik op in een dorpje in Drenthe waar ik graag en veel door de weilanden en bossen zwierf. Reeën kijken vanuit een slootje, hutten bouwen, uilenballen zoeken, noem het maar op, het was heerlijk! De vakanties brachten we vaak door op de camping bij het Doopsgezind Broederschapshuis in Elspeet. Hier is mijn liefde voor de Veluwe en haar bewoners ontstaan. Diep onder de indruk was ik als we een hert of zwijn zagen, die hadden we thuis niet! Ik kan me herinneren dat ik in een hut lag en er een roedel herten voorbij kwam. De grond trilde onder mijn 10-jarige kinderlijf. Ik vergeet het nooit meer.

Inmiddels ben ik getrouwd, moeder van twee schoolgaande kinderen en eigenaresse van 2 honden en 2 katten. Ik werk in de zorg. En tot mijn vreugde, we wonen op de Veluwe! Daar geniet ik dagelijks van.

Via de paddenwacht ben ik ooit in aanraking gekomen met Henk Bonekamp, Henry Kats kende ik al uit de buurt. Wij wonen vlakbij Berg en Bos waar in de weekenden de herten en zwijnen gevoerd worden door vrijwilligers van SBDV, en zo kom je weleens aan de praat. Ze konden wel wat hulp gebruiken en inmiddels heb ik kennisgemaakt met het bestuur. Ik heb de SBDV leren kennen als een laagdrempelige leuke stichting waar iedere euro van de donateur weloverwogen besteed wordt. Hier wil ik wel wat voor gaan betekenen!

We hebben afgesproken dat ik de excursies ga organiseren en coördineren, het lijkt me een leuke klus. Hierbij neem ik voorzichtig aan dit stokje over van Henry, hij

blijft natuurlijk wel verschillende excursies verzorgen en zal mij wegwijzen in de wereld die SBDV heet.

Er gaat wel wat veranderen wat betreft excursies.

Excursies blijven toegankelijk voor donateurs en niet-donateurs omdat we nu eenmaal iedereen welkom willen heten om te genieten waar wij zo van genieten, namelijk de natuur in al haar facetten om ons heen. Zoals u gewend bent staat er in dit boekje een overzicht met de reeds geplande activiteiten voor komend jaar. Op de website gaan we daarnaast echter ook extra ingelaste activiteiten aanbieden, houd dat dus in de gaten: www.sbdv.nl. Eén van de ideeën die op de plank liggen: een adderexcursie in het voorjaar nabij Staphorst, verzorgd door een medewerker van RAVON, die docent toegepaste biologie is.

We hebben een e-mailadres in het leven geroepen waar u zich (mits dat erbij staat) kunt opgeven of informatie kunt vragen over excursies: excursies@sbdv.nl.

Ik heb er zoals gezegd heel veel zin in. Heeft u zelf ideeën voor activiteiten of vragen bij het lezen van dit stukje, u kunt altijd mailen: excursies@sbdv.nl en dan kunnen we het erover hebben.

Hartelijke groet, Maaïke Strikwerda.

Stenuil, bosuil, kerkuil, ransuil, oehoe en velduil

Henk Bonekamp

- Een bleke schim die in het donker geruisloos je pad kruist.
- Een geheimzinnige hoorspelroep. Vaak te horen in oude bossen en donkere nachten (ook in menig film klinkt zijn onheilspellende roep).
- Hij kijkt je doordringend aan vanaf de balk hoog in de schuur en beweegt het hoofd “dreigend” heen en weer.
- Volgens de legende sterft de koe, als de boer de nacht daarvoor een uil heeft gezien.
- Krijsende geluiden klinken in de voorjaarsnachten vanuit de boomgaard en de knotwilgenrij.
- Het verdragende “pieuw, pieuw” van het steenuiltje houdt de mensen uit de slaap.

Het is niet zo gek dat de mensen geen vriendelijke gevoelens hadden voor uilen. Vergeet niet dat het de tijd was van witte wieven, gouden klokken in het Salamandergat die soms luidden als voorbode van onheil, verzonken kloosters met kermende monniken, jeneverbesstruiken die er in het donker uitzagen als vreemde

trollen, dolende zielen en meer van die duistere zaken. Maar het onheil was te voorkomen. Als je aan, een liefst levende, uil kon komen dan moest je die met de vleugels aan de schuurdeur spijkeren om veel onheil te voorkomen. Ja, ja, zo ging dat vroeger.

De Steenuil

De uil die in den pereboom zat. De uil vivat (een middeleeuws liedje).

Mijn vroegste ontmoeting met uilen is al wel 50 jaar geleden. Ik ben bij mijn opa en opoe. Ze wonen, buiten Apeldoorn, in een boerderijtje. Alle ingrediënten voor een uilenbiotoop zijn aanwezig. Een hoogstamboomgaard met holle bomen, meidoornhagen, holle knotwilgen, takkenrillen, schrale weilanden met veel pollen pitrus en een rommelig erf. Het is geen letterlijke rommel, maar wel hokken, stapels brandhout, een paar hooibergen, een sloot, dus muizen, regenwormen, torren, vogeltjes enz. genoeg. Ik help opa in de moestuin. Terwijl ik vier bonen per gaatje leg, hoor ik de merels in de boomgaard hevig tekeergaan. Tjink, tjink tjink!!! Opa zegt: “Het uiltje zal er wel ergens zitten”. Bonen of geen bonen, ik ga op onderzoek. Ja hoor, daar, in een grote appelboom, zit een klein uiltje. Met felgele ogen kijkt het mij aan en het trekt zich niets aan van de scheldende merels. Volgens opa is het een kat-oeltje. Zij broeden onder het dak, in een holle fruitboom, in een knotwilg of in een nestkast. Het vrouwtje legt twee tot zes ronde eieren die zo groot zijn als tafeltennisballetjes. Het is ons kleinste uiltje, ongeveer 20 cm groot. Van de meerdere geluiden is zijn schelle ”pieuw, pieuw” het kenmerkends en ik weet inmiddels dat het een steenuiltje is (kat-oeltje klinkt ook mooi). Het heeft niks met uilen van doen maar opa kon ook fruitbomen enten op een onderstam. Voor mij als jochie had dit iets magisch. Tussen de knotwilgen langs de sloot stonden zelfs pruimenbomen. Made by opa.

Bij de aanleg van de wijk Zuidbroek en industriegebied Apeldoorn-Noord gingen er meerdere leefgebieden van steenuilen verloren. Wij horen, wonend aan de rand van de Apeldoornse wijk Zevenhuizen, al vele jaren geen uiltje meer. De gemeente Apeldoorn heeft, als compensatie, meerdere uilenkasten opgehangen in het buitengebied rond Beemte-Broekland, de Vecht en Klarenbeek. Ik mocht die kar trekken, en als ik nu door het buitengebied fiets zeg ik regelmatig: “Daar hangt ook een kast van mij” (nou ja, van mij?). Het eerste jaar waren al twee kasten betrokken. Er zitten ongeveer 8000 broedparen in Nederland. Ik heb in latere jaren nog menigmaal een steenuil gezien en het bijzondere is toch wel dat ik van menige ontmoeting met een uiltje nog precies weet waar. Het is toch wel bijzonder, zo'n klein, fel kijkend, geheimzinnig vogeltje.

De Ransuil Even een uiltje knappen.

In de perenboom zitten een stuk of tien uilen. Ze overnachten er niet maar overdagen er. Ook dit is al wel 40 jaar geleden. Het beduimelde vogelboekje geeft uitsluitel. Een centimeter of 35 groot, felle ogen, roesten (slapen) in groepen en oorpluimen die geen oren zijn maar enkel pluimen. Het zijn ransuilen. In een uitgepeuterde uilenbal vind ik een schedeltje met muizentandjes, een spaakbeentje en een ellepijp,

een stukje snavel, een vogelringetje, veel haar, ribbetjes, nageltjes, miniwerveltjes enz. Onder de ransuilenboom liggen de uilenballen voor het oprapen. Een paar jaar geleden zaten er elke dag een stuk of twintig in een bomengroepje vlak bij ons huis, gewoon in een bosje in de wijk. Wij gingen vaak even kijken. Het intrigeerde mij hoe ze met elkaar afspreken waar ze met zijn allen zullen gaan roesten. In het voorjaar valt de club uiteen en gaan de paartjes huns weegs. Ze broeden in oude kraaiennesten of roofvogelnesten. Vroeger hadden jagers de gewoonte om een schot hagel door een kraaiennest te jagen als kraaienbestrijding. Dit heeft menig ransuil het leven gekost. Het vrouwtje legt vier tot zes ronde witte eieren. Dit houden ze 10 tot 15 jaar vol, zo oud worden ze ongeveer. Aan de prooiresten van de havik is te zien dat hij ook af en toe een ransuil uit de boom plukt. De jongen krijsen als een heel erg piepende deur. Ze wonen graag in bosranden met open ruimtes of in een parkachtige omgeving. In Nederland broeden ongeveer 5500 paren.

“De uil zat in de olmen bij het vallen van de nacht” is een intrigerende tekst voor een kleine jongen. Je zag bijna nooit een uil en wist niet wat een olm was. Als we het met de meester in canon zongen was het wel mooi.

De bosuil Elke uil meent zijn kuiken een valk te zijn.

Beteuterd sta ik te kijken. In de waterbak, een oude badkuip, in de paardenwei drijft een dode bosuil. De dikke tak die ik altijd netjes in de waterbak leg, ligt ernaast. Als ik de uil in mijn handen heb, valt het

mij op dat er niet veel uil overblijft als je de veren wegdenkt. Ik neem hem toch maar mee naar huis om hem aan de kinderen te laten zien. Het zijn uiteindelijk “boswachtersdochters.” Met behoorlijk gemengde gevoelens heb ik het schedeltje gekookt en schoongemaakt en dat ligt al weer jaren bij een dochter in de vitrinekast. Ik heb gelukkig een vrouw die goed vindt dat ik de steelpan uit de keuken gebruik (hoewel, misschien deed ik het wel op een avond dat zij niet thuis was).

Toen onze kinderen nog kleiner waren gingen we elk voorjaar naar een huisje van kennissen in het Drentse Diever. Het had geen luxe, een waterpomp, geen elektriciteit, een open haard, maar wel heel veel vogeltjes, vleermuizen enz. Het mooiste was toch, elke nacht, de weemoedige roep van de bosuil. Ik kon hem aardig nadoen en dan kwam hij soms dichterbij (de kinderen gooiden, in de schemering, eindeloos een oude pet in de lucht om een vleermuis onder de pet te vangen wat uiteraard nooit lukte, maar de vleermuizen doken er wel op). Een bosuilenpaar broedt graag in een nestkast. Zij legt drie tot zes eieren. Ook hier lijken het witte pingpongballetjes. Het aantal jongen dat zij kan grootbrengen hangt sterk samen met de muizenstand. Een paar jaar geleden telden we in de boswachterij Berg en Bos in een broedseizoen zes jonge kerkuilen in de veldschuur en dertien jonge bosuilen in de diverse nestkasten in het bos. Als Stichting hebben we al een paar keer een bosuilenkast bij een particulier gesponsord. Dit doen we in overleg met de uilenwerkgroep Apeldoorn.

De kerkuil

Ik fiets op een winteravond nog even naar opa, om een zak hooi te halen voor mijn konijnen. Je zult het niet geloven maar het is nog net de tijd van de laatste gaslantarens. De wolven huilen al niet meer op de houtwal. Wel is de melkweg goed te zien, een lichte baan van sterren langs de hemel. Ik ken de grote en de kleine beer en ook de poolster. Hoe je kunt zien of

de maan afnemend of wassend is, leerde ik van mijn vader. Bij een van de laatste gaslantarens vliegt een grote bleke schim een eindje met mij mee. Het is een grote bijna witte kerkuil. Met een spanwijdte van bijna een meter is het een imposante verschijning. Ze broeden in nestkasten die op zolders hangen, in ruïnes, soms in een holle boom waar ze vier tot zes spierwitte eieren leggen. In Friesland, waar weinig bomen zijn, leggen ze de eieren vaak achter het oelenbret. Vriend Tjalling, een echte Fries, maakt op elk schuurtje een oelenbret. Hij had jarenlang een paartje kerkuilen in de nok, achter zijn oelenbret.

De velduil

Zeeland, lang geleden. We staan op een boerderijcamping (nu een knots van een camping) in Zeeuws-Vlaanderen. Een uil vliegt op uit een ruige wei en laagvliegend over een veld vlas verdwijnt hij uit het zicht, een velduil. Omdat ik het graag wil, ga ik hier maar van uit. De velduil is zeer zeldzaam in Nederland.

De lage golvende vlucht met zweefmomenten hoort bij de velduil. Nu ik dit schrijf, hebben we een zachte winter achter de rug met als gedeeltelijk gevolg een muizenplaag in het noorden van Nederland. In plaats van een stuk of 20-25 broedgevallen broeden er dit jaar aanmerkelijk meer uilenpaartjes. Ze broeden op de grond in grote graspollen, hei of onder laag struikgewas. Ze zijn hun broedgebied niet trouw. Ze broeden waar veel prooi voorkomt. Omdat er meestal eens in de drie jaar sprake is van een muizenrijk jaar, broedt de velduil ook vaak slechts eens in de drie jaar. Grotere aantallen uit het noorden overwinteren vaak in Nederland.

De oehoe

Een weekend met de caravan naar Winterswijk brengt ons ook naar de kalksteengroeve. We staan voor een hek met uitzicht op een kale onbegroeide groeve. Is dit nou die bekende groeve waar de oehoe nestelt? Gedesillusionneerd fietsen we verder. Later, thuis, blijken er drie groeves te zijn,

waarvan twee bestemd tot natuurgebied. Daar ergens woont het oehoe-paartje. In 2013 broedden er zestien paren in Nederland. De oehoe kan 60 tot 75 cm groot worden. Met een spanwijdte van 180 cm is het een indrukwekkend beest. Met hun oranjerode ogen zien ze ook overdag goed. Ze eten kraaiachtigen, duiven, muizen en ratten. Ook staat er af en toe een jonge vos of das op het menu. Als de kans zich voordoet eten ze ook aas. De broedtijd is 34 dagen. Ik ken hem helaas alleen van de roofvogelshows, maar ook dan is het een indrukwekkende verschijning.

Archivering van onze website door de Koninklijke Bibliotheek

In het afgelopen jaar ontvingen wij een bericht van de Koninklijke Bibliotheek uit Den Haag dat onze internetsite in hun archief zou komen. Best een eer voor de SBDV en onze webmaster Pauline.

In het bericht stond: "In het kader van het initiatief van de Koninklijke Bibliotheek (KB) om een selectie van Nederlandse websites te bewaren voor toekomstig onderzoek, willen wij ook uw website archiveren en voor de lange termijn bewaren. Het gaat om de website en eventuele bijbehorende subdomeinen die toegankelijk zijn via de volgende URL(s): <http://www.sbdv.nl/> "

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

nieuws | wie zijn wij? | jaarprogramma | vrijwilligerswerk | fotoalbums | links | contact

Ons vijftje
zaterdag, 19 september 2015
Wij hebben een vijftje in onze tuin. Ongeveer 3 bij 4 meter groot en een meter diep. De begroeiing mag er wezen. Nu ik dit zit te typen, heb ik uitzicht op de vijver
>> Lees verder

15 augustus extra werkochtend Tongerense heide
zaterdag, 25 juni 2015
Op zaterdag 15 augustus hebben wij een extra werkochtend ingepland op de Tongerense heide. Bent u één van onze vrijwilligers of wilt u een ochtend met ons meewerken, dan bent u van harte welkom!
>> Lees verder

Vliegend hert, hoornaar en atalanta op één boom
zaterdag, 25 juli 2015
Een goede kennis had mij gevraagd een excursie te willen overnemen in het Knoedorden. Ik ben dezeocht op een zondagochtend begin juli met mijn

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
Aandacht, respect en liefde voor onze Veluwe natuur

Nieuwsarchief

- 21-maart-2015 - Niels Holgersons wonderbare r...
- 21-maart-2015 - Oelwaars gesigneerd
- 26-februari-2015 - Weidedecor
- 18-januari-2015 - Eerste wilde zwijnen 2015 gebo...
- 01-januari-2015 - Nieuwsjaargroet 2015
- 29-december-2014 - Sluipwesp slagordenaar of n...
- 21-oktober-2014 - Op excursie met de Boezwont...
- 09-oktober-2014 - Zaterdag 11 oktober beamerloci...
- 30-augustus-2014 - Woensdag 3 september 2014: ex...
- 24-juli-2014 - Vreemde vogels
- 21-april-2014 - Met lidtschap geven wij u tin...
- 30-maart-2014 - De kalfheid
- 24-februari-2014 - De Gelderse plantentun
- 23-februari-2014 - Nieuwe foto's in het album
- 12-januari-2014 - De haas
- 02-januari-2014 - Nieuwsjaargroet
- 18-december-2013 - 21 december kerstmarkt in Koo...
- 01-december-2013 - Herfst 2013
- 06-oktober-2013 - 12 oktober lezing "Groen...
- 21-september-2013 - Edelheiterbrand 2013

Websites bevatten vaak waardevolle informatie die niet analogo verschijnt en die ten gevolge van de grote 'omloopsnelheid' het risico loopt voorgoed verloren te gaan. Dat websites als 'digitaal erfgoed' het behouden waard zijn, is internationaal erkend in het Unesco Charter on the Preservation of the Digital Heritage uit 2003. Het signaleert dat digitaal erfgoed verloren dreigt te gaan en dat het bewaren daarvan voor gebruik door de huidige en toekomstige generatie onderzoekers zeer urgent is.

Als nationale bibliotheek is de KB wettelijk verantwoordelijk voor het verzamelen, beschrijven en bewaren van in Nederland verschenen publicaties, al of niet elektronisch. De KB ziet het als haar taak om ook websites duurzaam te bewaren en raadpleegbaar te houden voor toekomstige generaties en ze te behouden voor verlies door bijvoorbeeld technologische veroudering.

Om die reden archiveert de KB websites die als verzameling een representatief beeld geven van de Nederlandse cultuur, geschiedenis en samenleving op het internet.

Mededeling bestuur

Dank!

Sinds augustus is onze vrijwilligersgroep uitgebreid met Hélène en Leo Legendijk. Hélène en Leo hebben veel ervaring met het geven van natuurvoorlichting op basisscholen. Zij hebben daarvoor allerlei materialen die de kinderen mogen bekijken en vasthouden; geweien, schedels, vachten en nog veel meer. Van Nature Galerie aan de Lupineweg 81, 7325 AH Apeldoorn, www.nature-galerie.com, hebben zij (en dus ook wij) een gift gehad die bestond uit een moeflonkop en pootje, een schedel van een reebok, damhert, edelhert en een schedel van een jonge keiler (mannelijk wild zwijn). Het is een welkome uitbreiding van hun ‘leskist’ waar veel kinderen plezier aan beleven en iets van kunnen leren. Uiteraard zijn wij de fam. Kip van Nature Galerie zeer erkentelijk voor deze gift.

Dank!

Van een donateurs-echtpaar heeft de Stichting   250,- ontvangen. Zij hadden dit ingezameld ter gelegenheid van hun 40-jarig huwelijk. Wij zijn dit echtpaar zeer erkentelijk voor deze gift die we aan een nieuw project zullen gaan besteden.

Dank!

Evenals eerdere jaren hebben we ook in 2015 een gift mogen ontvangen van Wielervereniging de Adelaar in het kader van ‘Support for Nature’. Het bedrag zal besteed worden aan een nieuw natuurproject. Dank aan Wielervereniging de Adelaar!

Dank!

Van een inwoner uit Hoenderloo, die donateur voor het leven is geworden, hebben wij een gift mogen ontvangen van   500,- Het bestuur is hem daar zeer dankbaar voor. Ook dit bedrag zal besteed gaan worden aan een nieuw natuurproject. Op de website zal daar t.z.t. informatie over worden gegeven en natuurlijk komt informatie in SBDV-boekje 2017.

Opheffen postbus 103

Met ingang van 1 januari 2016 hebben wij onze postbus opgeheven en komt de post bij de secretaris op de mat. De kosten die PostNL aan ons berekent, zijn   211,75 per jaar. Wij krijgen hoofdzakelijk literatuur in de postbus. Veel gaat tegenwoordig per mail. Wij vinden het niet meer verantwoord dit bedrag voor een postbus te reserveren en willen het geld liever besteden aan een natuurproject.

Wandeling “de Dassenberg”

Henk Bonekamp en René Wervers

Op 18 april 2015 's middags om 2 uur verzamelde zich een klein groepje donateurs van onze stichting bij het kerkje in Hoog Soeren voor een wandeling naar de Dassenberg. Het is prachtig weer en we hebben er zin in. René Wervers en Henk Bonekamp zijn vandaag de natuurgidsen. René vertelt het een en ander over het dorpje en het Jachthuis, het huis en torentje van Gustaaf van de Wall Perné.

Hij was een bekende schilder en schrijver die veel sagen en legenden van de Veluwe heeft opgeschreven. Via de golfbaan, pas op agressieve laagvliegende golfballen, gaan we het bos in. De oude boswallen in Hoog Soeren zijn bekend vanwege het voorkomen van ons grootste insect, het vliegend hert. Ook groeien hier planten die duiden op oude bosbodems zoals hulst, speenkruid en maagdenpalm. Het is nog te vroeg voor lelietjes der dalen en salomonszegel, maar die zijn hier wel te verwachten.

Tijdens het voorwandelen, enige weken geleden, zagen we hier een grote rotte wilde zwijnen, bestaande uit bagges, overlopers, frislingen en een jonge keiler. Ze laten zich nu niet zien. De jacht is hier helemaal gebaseerd op de Duitse traditie. Vandaar de duitsachtige benamingen. Het boek “Groen door Oranje” geschreven door onze donateurs Berthus en Ini Maassen, beschrijft beeldend hoe het jachtbedrijf er hier aan toe ging.

Er ligt heel veel dood hout, oude dikke beuken, geveld door storm of vadertje tijd. Er groeien grote aantallen tonderzwammen. Excursiedeelner Dick weet hoe het werkte met de tondeldoos. Vezels van de tonderzwam en paardenurine kwamen er aan te pas. Dertig jaar geleden was de tonderzwam nog heel zeldzaam. Elke dode boom werd toen geoogst, dus was er geen groeiplaats voor de tonderzwam. Dood hout leeft!

We staan stil bij een enorme beuk. Hij is aanmerkelijk dikker en ouder dan het omliggende bos. Deze boom heeft ooit in zijn eentje op de grote stille heide gestaan. Was het een doelboom om een eigendomsgrens aan te geven? Of was het een Kroezeboom om een kruising van wegen aan te geven? Het maakt het boomklevertje niets uit. Het klimt ijverig op en neer langs de dikke stam. Het nestelt in boomholtes, bijvoorbeeld oude spechtengaten. Als het vlieggat te groot is dan metselt het het gat dicht tot de gewenste maat. De stam van de beuk zit vol knobbels, noesten en waterlot. Een houtdraaier of kunstenaar zou wel wat kunnen met zo'n stam. Wellicht heeft het hout een wondermooie structuur.

Onder aan de voet van de Dassenberg zien we hoe het ijs van de voorlaatste ijstijd, 150.000 jaar geleden, de Veluwe opstuwde tot grote hoogte. Het smeltende ijs aan het eind van de ijstijd sleet diepe dalen uit, haaks op de stuwwal. Ons pad voert door zo'n smeltwaterdal. Links de steile, uit de zon liggende zuidzijde van de wal, rechts de glooiende noordzijde die ontstaan is door het smeltende ijs. In de laatste ijstijd kwam het ijs niet tot Nederland. Er heerste een toendra klimaat met eeuwig

waaiende zandstormen. De opgeraapte windkanter is toen gevormd en heeft mammoeten, wolharige neushoorns, reuzenherten, wilde paarden enz. gezien. Het is een fascinerend idee.

Over een kronkelig paadje komen we op de Dassenberg. Je hebt er een prachtig uitzicht over de Asselse hei. Behalve drie zendmastjes in de verte is de horizon nergens aangetast. We nemen het ervan en genieten van het prachtige uitzicht. In de bronsttijd is hier vaak mooie bronst. Vanaf een heuvel bij halte Assel heb je goede kans om wat van de bronst mee te krijgen. Een oud hert dat, met twee maatjes, jaren in de boswachterij Berg en Bos “woonde” stond in de herfst altijd hier bij Assel op de hei. De jachtopzichter van het Kroondomein belde dan op: “Jullie hert staat ook weer bij ons”.

Afsluiten van deze wandeling doen we bij de Pomphul onder aan de voet van Hoog Soeren. Omdat deze plek zo doet denken aan het Ruitergat langs de grindweg van Hoog Soeren naar Wiesel leest René het verhaal van Gustaaf van de Wall Perné voor over de zwarte ruiter.

De zwarte ruiter galoppeerde in razende vaart door het donkere bos. Bij een bocht zag hij een vriendelijk ogend lichtje schijnen alsof het van een gastvrije hoeve kwam. Hij stuurde op het aan, maar het paard weigerde de verder te gaan. De ruiter gebruikte zweep en sporen om het paard voorwaarts te krijgen. Het paard nam een verschrikkelijk sprong voorwaarts en verdween in het donkere water van het Ruitergat.

Pas dus op als u een lonkend lichtje tussen de bomen ziet!

In de tijd dat Hoog Soeren nog niet aangesloten was op het waterleidingnet moesten de bewoners van Hoog Soeren bij de Pomphul, met een ton op de kruiwagen, hun water halen. Een oude roestige pijp is nog stille getuige van de oude pomp die hier gestaan heeft. Overigens werden de fonteinen in de tuinen van het Loo onder andere gevoed door het water uit de Pomphul. We lopen nog een klein stukje steil de heuvel op naar het dorp. Hier liepen dus de bewoners van Hoog Soeren om water te halen. Vreemd idee, ik zal er nog eens aan denken als ik onder de douche sta.

Inspiratie door een bronstexcursie

Delia Zwijnenberg-Propser

Zaterdagavond 25 september 2015 fietsten mijn man en ik naar de parkeerplaats bij de Echoput voor de bronstexcursie. We wonen al 30 jaar in Apeldoorn, maar deze speciale natuurbeleving in de late uren hadden wij nog nooit meegemaakt. Na een interessante uitleg over roodwild van Henry Kats, waarbij hij geen garantie gaf om burlende herten te gaan horen, gingen we met ongeveer 20 mensen op pad. Rond de leemkuil kwamen we in de stemming door een spannend verhaal. Het werd een fantastische, onvergetelijke beleving bij het licht van de volle maan en met rustig, windstil weer. Bij de oude eik waren op verschillende plekken in het bos de bronstige herten goed te horen, als je maar stil was. Ik heb deze bijzondere ervaring beschreven in onderstaand gedicht.

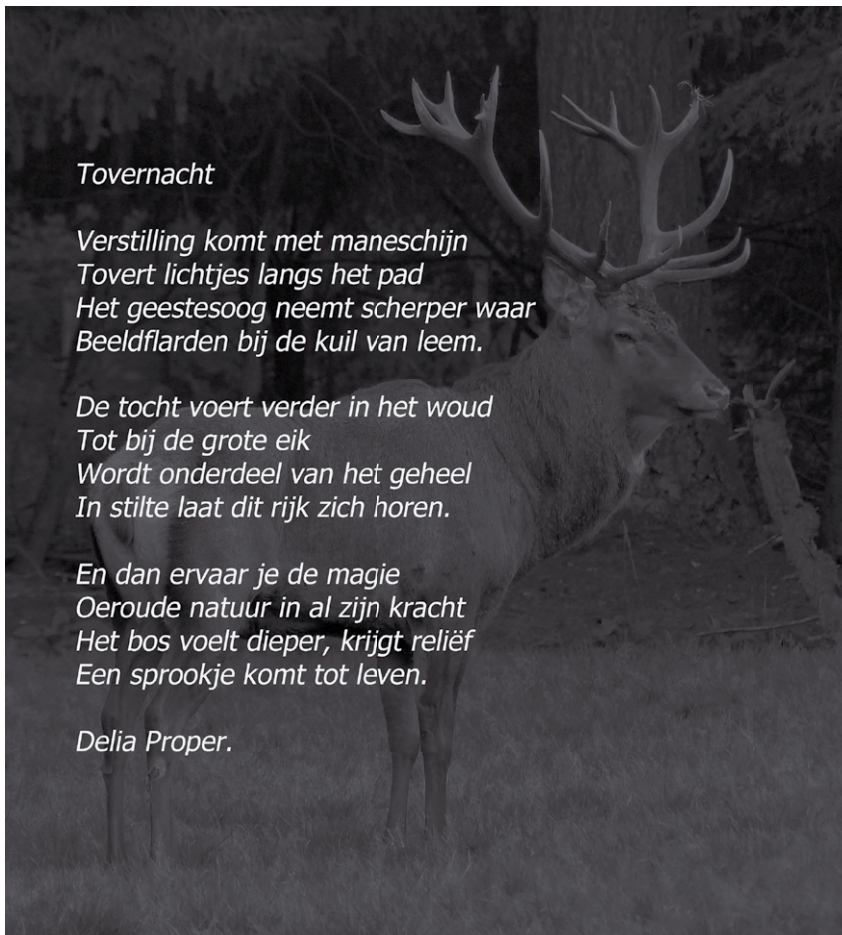
Tovernacht

*Verstillig komt met maneschijn
Tovert lichtjes langs het pad
Het geestesoog neemt scherper waar
Beeldflarden bij de kuil van leem.*

*De tocht voert verder in het woud
Tot bij de grote eik
Wordt onderdeel van het geheel
In stilte laat dit rijk zich horen.*

*En dan ervaar je de magie
Oeroude natuur in al zijn kracht
Het bos voelt dieper, krijgt reliëf
Een sprookje komt tot leven.*

Delia Proper.

Presentatie Grofwild voor de Basisschool

Hélène en Leo Lagendijk

Sinds kort heeft onze Stichting de beschikking over een presentatie over het Grofwild in Nederland. Deze is geschikt als gastles voor leerlingen van de midden- en bovenbouw van basisscholen. Edelhert, damhert, ree, wild zwijn en moeflon komen uitgebreid aan bod in woord, tekst, foto's, geluidsfragmenten en korte video's. De presentatie wordt gegeven door Hélène en Leo Lagendijk die ruime ervaring hebben met het geven van een dergelijke gastles en met veel enthousiasme de kinderen meenemen in de wereld van het grofwild.

Aan bod komen o.a. uiterlijk, leefgebied, leefwijze, voedsel, sporen, voortplanting en geboorte van eerder genoemde diersoorten. Vooral deze laatste twee onderwerpen brengen de nodige spanning en hilariteit met zich mee; wat te denken van de video met bronsttaferelen van een stuntelig hert, een opgewonden hert dat een den sloopt of een foto van een schuimbekkende keiler?

Dit alles wordt uiteraard luchtig gebracht op het niveau van de leeftijd van de leerlingen.

Tijdens de presentatie worden er veel voorwerpen getoond van het grofwild; schedels, vachten, geweistangen, poten, tanden en kaken en een schedel van een moeflonram met zijn prachtige horens.

De gastles duurt, afhankelijk van de groep, 1 à 1,5 uur en aan het eind hiervan mogen de kinderen zelf de "uitgestalde waren" in hun handen nemen en van

dichtbij bekijken. Onnodig om te vermelden dat dit het klapstuk van de les is: opgewonden kinderen met geweistangen op hun hoofd, uitgebreid voelen aan de vachten en verbaasd zijn over de grootte en gewicht van stangen.

Mocht u na het lezen van dit stukje denken: “dat is nu echt iets voor mijn kinderen, kleinkinderen of school, aarzelt u dan niet en neem contact op met Hélène en Leo Lagendijk, telefonisch te bereiken op nummer 06-51433642 of per mail: grofwildpresentaties.sbdv@hotmail.com

Zij komen graag bij u op bezoek.

Vleermuizeninventarisatie Berg en Bos

Op 15 februari 2015 zijn de vleermuizen in de vleeerbietenhut en de pompkelder in Berg en Bos geïnventariseerd. Ondanks dat we, vergelijkbaar met vorig jaar, een zachte winter hadden en nauwelijks vorst en sneeuw hebben gehad, zaten er meer vleermuizen in de winterverblijven dan we hadden verwacht.

In de Vleeerbietenhut zaten 6 franjestaartvleermuizen, 4 watervleermuizen en 2 niet geïdentificeerde vleermuizen. In de oude pompkelder zat slechts 1 grootoorvleermuis.

Jaarprogramma, excursies, beamerlezingen

2016-2017

De excursies zijn ook voor niet-donateurs toegankelijk, behalve de bronstexcursie. **De burltocht is exclusief voor donateurs, hierbij is slechts één introductie per donateur toegestaan. Maximaal aantal deelnemers voor de bronstexcursie is 25 en... vol is vol.**

Aanmelden voor de bronstexcursie bij voorkeur via: excursies@sbdv.nl o.v.v. naam, een of twee deelnemers en uw telefoonnummer. Uw telefoonnummer is nodig voor het geval dat de excursie bij slecht weer niet doorgaat. Heeft u geen internet dan kunt u zich uiteraard telefonisch opgeven, zie achterpagina voor de telefoonnummers.

Zaterdag 5 maart 2016

Beamerlezing door: Rien Mouw.

Voordat Rien Mouw begon met natuurfotografie schreef hij een lees-kijkboek getiteld: "Dieren op het Spoor" en twee kinderboeken. Sinds 1986 verzorgt hij diaklankbeelden over de Veluwe. Dia's zijn langzamerhand verleden tijd aan het worden. Rien is vanaf 2007 helemaal opnieuw begonnen maar nu digitaal! Door middel van dit nieuwe digitale klankbeeld maakt u samen met Rien Mouw een onvergetelijke tocht over de Veluwe. Tijdens de presentatie heeft u geen last van storende donkerpauzes maar vloeien de beelden langzaam in elkaar over, waardoor u vaak twee beelden tegelijk ziet die prachtig in elkaar overlopen. Het diaklankbeeld is zeer afwisselend. Het begint met prachtig overvloeiende beelden van winter en voorjaar (landschap en wild). Daarna komt er een uniek gedeelte; een bezoek aan een aantal, nog op een bijzondere manier levende, oude Veluwenaren. Rien Mouw maakt u deelgenoot van hun leven zonder deze mensen bespottelijk te maken. Hij komt veel bij hen over de vloer en heeft grote bewondering voor hun levenswijze. Maar hij maakt er ook weleens heel bijzondere dingen mee.

Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis Ugchelens Belang, Bogaardslaan 81, 7339 AN Ugchelen (Apeldoorn). Vanuit Apeldoorn te bereiken met bus 12. Aanmelding niet nodig.

Zaterdag 2 april 2016

Excursie Bergsham en landgoed Boeschoten

Een wandeling door twee afwisselende natuurgebieden. Beide behoorden vroeger tot het gezamenlijk bezit van de maalschap Garderen en herbergen een aantal belangrijke cultuurhistorische elementen o.a. grafheuvels, wildwallen, schaapskooien en eiken hakhoutbos.

Tijdens de tocht is er kans op een ontmoeting met het aanwezige wild; een verrekijker kan dan handig zijn! De wandeling zal ongeveer twee uur duren en gidsen zijn Leo en Hélène Lagendijk.

Verzamelen om 14.00 uur aan het eind van de Lage Boeschoterweg in Garderen. Navigatie: 3886PS Garderen. Vanuit Garderen: Hogesteeg, afslag rechts Hooiweg

(borden Beeldentuin en hotel Overbosch), daarna linksaf Lage Boeschoterweg op. Vanaf A1, afslag N310 richting Stroe/Garderen. Verder zie boven; afslag Hooiweg.

Maandag 9 mei 2016

Excursie in Koninklijk Park Het Loo te Apeldoorn.

Deze excursie heeft al eerder op het programma gestaan en bleek zo'n succes te zijn dat wij haar graag nog een keer aanbieden. We wandelen in een prachtig gebied met heel veel historie, een kasteel, bijzondere planten en bomen, allerlei gebouwtjes en gedenktekens. Deze excursie naar het Koninklijk Park van Paleis Het Loo zal onder leiding staan van dhr. B. Maassen. We maken een ongeveer twee uur durende wandeling door het Paleispark. De tuinen van het oude kasteel Het Loo zijn in deze periode toegankelijk voor publiek. Het kasteel zelf is niet te bezichtigen.

Verzamelen om 14.00 op de parkeerplaats bij het entreegebouw van Paleis Het Loo, Amersfoortseweg Apeldoorn. Paleis Het Loo is op maandag gesloten, het parkeren is dan gratis, behalve bij bijzondere tentoonstellingen. In dat geval moet u bij het entreegebouw uitrijmunten á € 5,- kopen om de parkeerplaats weer te verlaten. Voor deze excursie dient u zich aan te melden via: excursies@sbdv.nl

Zaterdag 18 juni 2016

Excursie in het Kroondomein, Hoog Soeren en de Dassenberg.

Ook deze excursie prolongeren we in 2016. We bezoeken de zuidelijke wildbaan met de 98 meter hoge Dassenberg, een gebied met oude beuken die aangetast zijn door tonderzwammen waardoor een bijzonder geheel ontstaat. We zullen kunnen genieten van een prachtig uitzicht over de Soerense heide. Maar ook komen we bij een plek met geschiedenis, de Pomphul, met de Koninginnebank, een geliefkoosde zitplaats van Koningin Sophie. Gedurende de wandeltocht is er kans om het aanwezige wild te zien. Bent u in het bezit van een verrekijker, neem die dan mee. De excursie zal ongeveer twee uur duren.

Verzamelen om 14.00 uur op de parkeerplaats tegenover het witte kerkje in Hoog Soeren.

Woensdag 28 september 2016

Bronstexcursie (alleen voor donateurs, slechts één introducté per donateur toegestaan). Ieder jaar is het weer een belevenis om de edelherten te horen burlen tijdens de bronsttijd. Een wandeling waarbij het snel donker wordt geeft het bos een totaal ander uiterlijk. Geluiden gaan mee spelen. De edelherten maar ook bosuilen en andere nachtdieren laten zich horen. Voor deze excursie dient u zich aan te melden via: excursies@sbdv.nl

Verzamelen om 19.00 uur op de parkeerplaats in het Kroondomein ingang Amersfoortseweg. Vanuit Apeldoorn Amersfoortseweg (N344) richting hotel-restaurant de Echoput. Vóór de Echoput, bij de eerste vluchtheuvel, is rechts de grindweg naar Elspeet. Vóór het wildrooster is rechts een kleine parkeerplaats.

Zaterdag 15 oktober 2016

Beamer-lezing door Gerard van Heiningen.

Gerard van Heiningen is gepensioneerd jachtopzichter en docent reewild en is woonachtig in het mooie Vierhouten. Thans is hij vrijwillig boswachter bij Staatsbosbeheer en verricht daar diverse werkzaamheden o.a. het inventariseren van het wild. Het reewild heeft altijd zijn grote aandacht en belangstelling gehad. Van het grofwild is voor hem het ree het meest fascinerende dier in onze leefomgeving. De volgende onderwerpen zullen o.a. aan de orde komen: het voorkomen en de leefwijze van het ree, de voortplanting, het gewei, het aanspreken en de leeftijdsbepaling. Zijn verhaal wordt ondersteund door een powerpointpresentatie met een groot aantal zelf genomen foto's. Aan de hand van enkele schedeltjes en geweien hoopt hij u een goed beeld te kunnen geven van het ree. Gerard probeert altijd zijn toehoorders zoveel mogelijk bij zijn presentatie te betrekken, daarom mag u hem tijdens zijn verhaal altijd onderbreken om vragen te stellen en na afloop is er nog tijd tot het stellen van verdere vragen of een discussie.

Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis Ugchelens Belang, Bogaardslaan 81, 7339 AN Ugchelen (Apeldoorn). Vanuit Apeldoorn te bereiken met bus 12. Aanmelding niet nodig.

Zaterdag 4 maart 2017

Beamerlezing door de SBDV.

Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis Ugchelens Belang, Bogaardslaan 81, 7339 AN Ugchelen (Apeldoorn). Vanuit Apeldoorn te bereiken met bus 12. Aanmelding niet nodig.

”Kijk regelmatig op www.sbdv.nl voor extra aanbod excursies!”

Gevolg van een boekje kopen

Henry Kats

Tijdens een lezing waar ik aanwezig was stond er een standje van de KNNV met een boekenverkoop. Voor mij altijd reden om te snuffelen. Ik ontdekte een boekje: ”BIBLIOTHEEK van DE LEVENDE NATUUR No. 1 HET VOGELBOEKJE door JAC. P. THIJSSSE”, uitgegeven in 1912.

Hoewel ik vrij veel boeken over vogels heb en problemen krijg met ruimte op boekenplanken kon dit er best nog wel bij. Toen ik aan het lezen ging trof mij direct iets op de eerste bladzijde wat ik in verband bracht met ons boekje van de SBDV, het heeft niets met vogels te maken maar wel met de achterliggende gedachte slechts één boekje per jaar uit te geven dat niet veel kost.

Er stond:

"VOORREDE".

"Ik weet niet, hoe dikwijls men mij al gevraagd heeft naar een goedkoop boekje; waarvan men zich zou kunnen bedienen, om de vogels van Nederland te leeren kennen, liefst met gekleurde platen van alle soorten, met onderscheiding van mannetjes, wijfjes en jongen voor zoover die in uiterlijk verschillen. Wel, nu heb ik een boekje gemaakt, dat alvast goedkoop is, maar die gekleurde platen kon ik voor zoo'n beetje geld niet leveren. Ik heb het zelf ook trouwens in mijn jeugd zonder gekleurde platen klaargespeeld".

Het boekje dat u voor u hebt is, net als het vogelboekje van Thijsse, in zwart-wit, zonder prachtig gekleurde foto's. We horen wel eens: "Jullie hebben zo een leuk boekje waarom geven jullie dan nu niet in kleur uit"? Nou, eigenlijk om precies dezelfde reden als Jac. P. Thijsse schreef in het boekje uit 1912. Een zwart-wit boekje is goedkoper dan een kleurendruk en voor de tekst maakt het niet uit. Veel verenigingen en stichtingen brengen meerdere bladen per

Foto: Yvonne Verhoef

jaar uit, wij slechts één boekje. Dit alles heeft te maken met keuzes. Wij kiezen er voor om zuinig met ons en uw geld om te gaan en, wat we in kas hebben geven wij liever uit aan een natuurproject dan aan een mooi kleurrijk boekje. Jac. P. Thijsse had eens moeten weten hoe alles nu gaat. Wij verwijzen zomaar even in ons boekje naar onze internetsite waar alle foto's in kleur staan en waarop allerlei artikelen zijn geplaatst. Voor iedereen toegankelijk! Wat een rijkdom die niet veel geld kost.

Aan wat voor projecten gaven en geven wij ons en uw geld dan uit?

- 1990. Dassenbescherming bij Vierhouten.
- 1993. Het aanleggen, voor Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen, van een amfibieënpool met een houtwal in het Pollense Veen, een prachtig overgangsgebied tussen de cultuurgronden en de Koninklijke Houtvesterij nabij Gortel.
- 1996. In boswachterij Berg en Bos hebben we een paar winterverblijfplaatsen voor vleermuizen gerealiseerd waar bijzondere soorten overwinteren. Jaarlijks worden daar door ons inventarisaties gedaan voor de landelijke vleermuizenstand.
- 1997. Voor Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen, ontwikkeling van twee poelen in de Loenermark.

- 1998. Laten uitbaggeren en restaureren van twee vennen op de Tongerense heide bij het Wisselseveen, het gebied waar wij met onze vrijwilligers sinds 1992 de heide schonen van opslag (verwijderen van dennen en berken).
- 2002. Het aanleggen van een amfibieënpool in Het Woudhuis.
- 2004. Informatiepanelen geplaatst met teksten, foto's van planten, dieren en cultuurhistorie van Berg en Bos bij een observatiescherm dat uitkijkt op een leemkuil.
- 2008. Aanleggen houtsingel in Landgoed Het Woudhuis nabij het nieuwe moerasgebied Het Schol.
- 2009. Maken en plaatsen van een ooievaarsnest op Landgoed Het Woudhuis in het natuurontwikkelingsgebied Het Schol.
- 2010. Schenking 10 vleermuislaapkasten ter gelegenheid van de opening Natuurhuis Berg en Bos. Helaas is het Natuurhuis weer gesloten maar de kasten hangen er nog en wel langs het toegangspad dat naar de Apenheul leidt.
- 2011. Een nieuwe gevel laten bouwen voor de vleerbietenhut (winterverblijfplaats voor vleermuizen).
- 2012. Financiële bijdrage voor realisatie van een verhard pad naar de Geldersch Landschap & Kasteelen wildobservatiepost in de Loenermark.
- 2014. Informatiehuisje bij de wildbaan in Berg en Bos met voorlichtingsborden over het wild dat in deze omgeving voorkomt.

Nu weer naar het boekje van Jac. P. Thijsse, dit is een vogelboekje met onder andere, aanbevelingen hoe je te gedragen in de natuur en hoe je moet observeren. Ik wil u graag een stukje uit dit boekje laten lezen, juist omdat het nog zo actueel is. Het is uiteraard gedateerd en in oude spelling geschreven.

“t Komt er maar opan, dat men wat voorzichtig loopt, den grond niet schokt, of geen takken laat kraken en dat men zoo weinig mogelijk beweging maakt met armen of handen. Zoo heb ik kruisbekken, kluivende aan hun sparappel, bezig gezien vlak voor mijn voeten, goudhaantjes, geen halven meter van mijn oog af, het aardige heggemusche zoo dichtbij, dat de veertjes van zijn oogleden afzonderlijk waren te onderscheiden. De groote zeezwaluwen (redactie: grote stern), die bij honderden te zaam broeden op afgelegen stranden, bleven rustig zitten, terwijl ik vijftien meter van hun kolonie af in de hooge helm lag; een kleed van spierwitte vogels op 't gele zand vlak bij de groene zee. Honger en dorst of de behoefte aan een frisch bad doen de vogels ook een groot deel van hun schuwheid afleggen. De voederplaats en de drinkbak geven dan ook prachtige gelegenheid tot vogelvaarnemingen. Er is een drinkput in de duinen, daar ga ik op heete zomervormiddagen wel eens een uurtje zitten en dan mist het nooit, of tapuitjes, boompiepers, boomleeuweriken, nachtegalen, roodstaartjes komen er drinken en baden, terwijl ik daar aan den kant zit. Alleen zorg ik ervoor, gekleed te zijn in vlekkelig, verschoten vaalgroen. Ook moet je gezicht niet al te blank zijn. Wie een verrekijker gebruikt, heeft natuurlijk weer veel meer kans, om vogels te zien. Met een goede prisma-kijker, die achtmaal vergroot, kan men op vijftig meter afstand

de kleinste bijzonderheden in 't vederkleed der vogels nog onderscheiden en zoo met groote zekerheid uitmaken, met welke soort men te doen heeft. Op honderd, tweehonderd meter afstand zijn nog zeer bevredigende waarnemingen te doen. Die prisma-kijkers waren tot voor korten tijd nog zeer duur; een Zeiss-kijker, of een Görz, kostte en kost altijd nog zoo om de honderd gulden. Maar een Hollandsche firma, de Wed. J. Ahrend en Zoon, heeft een reeks van zeer goede prisma-kijkers in den handel gebracht, die veel en veel goedkooper zijn.

Er zijn twee merken, de Supra en de Argus, de eerste kost f 38.50, de tweede f 50,-; ze vergrooten beide achtmaal; ik gebruik de goedkoopste van de twee met zeer veel profijt en plezier. Iedereen, die graag vogels ziet, raad ik ten sterkste aan, zich zulk een kijker aan te schaffen; 't is wel de moeite waard, om daar drie jaar achtereen een kwartje per week voor op zij te leggen. Ook voor sterrekundige waarnemingen is de kijker zeer bruikbaar, de ring van Saturnus is er duidelijk mee te zien.

Om evenwel het allerintiemste van het vogelleven te zien te krijgen, moet men nog een stapje verder gaan en zich verdekt opstellen, om de dieren ongezien te bespieden. Hierbij komt men in de gelegenheid, om zich handig en vindingrijk te betóonen. In de allereerste plaats moet men ervoor zorgen, dat men niet van omhoog kan worden gezien; een schuilhoekje is meestal niet voldoende; men moet een schuiltent hebben. Dikwijls kan men zich een soort van loofhut bouwen uit takken van levende heesters, zonder die af te snijden, dat is zeer aan te prijzen, want dan blijven de bladeren frisch en er wordt niets vernield. Dan weer bouw ik een hut van dorre takken met een bedekking van helm of hooi, een andermaal een hutje van wrakhout gedekt met zeegras, zoodat het één groote zeegrashoop lijkt. Een kuilje in 't zand, met takken gedekt, een stapel rietbossen, een haverhok hebben mij groote diensten bewezen. Voor verplaatsbare schuiltent is zeer aan te bevelen een oude paraplu. Laat aan de steel een verleng-stuk maken met een flinke stalen punt, zoodat die stevig in den grond kan worden gestoken. Een cilinder van dun, vaalgroen satinet (redactie: satijnweefsel) wordt over de geopende paraplu gestulpt én hangt af tot op den grond. In het doek maakt men zooveel kijkopeningen als men wil, zoo, dat ze door middel van haak en oog of drukknoopjes weer gesloten kunnen worden. Als 't noodig is kan men- 't gebouw nog meer stevigheid geven door koorden te spannen tusschen de uiteinden van de paraplubaleintjes en houten pennen, die men in den grond steekt, 's Is goed, het verder aan de buitenzij af te werken met twijgen van hop, braam, winde, heggerank of wat er van dergelijk hangend gedoe meer bij de hand is, alles liefst zoo gauw mogelijk.

Wanneer dat ding dagen achtereen op dezelfde plaats staat, dan raken de vogels er geheel mee vertrouwd. Heeft men zich nu in de schuilplaats verborgen, dan duurt het meestal geruimen tijd, eer de vogels rustig hun gang gaan. Vligger gaat het, wanneer men zich door een of meer vrienden laat begeleiden. Als die dan vertrekken, meenen de vogels, dat alles weer stil en verlaten is, want ze zijn niet accuraat in 't tellen. Toch heeft men op deze manier meenen te kunnen constateeren, dat de kraaien tellen tot vier. Natuurlijk moet men de schuilplaats

bouwen bij een plek waar wat te beleven valt: bij een nest, midden in een broedkolonie, bij een vecht-, drink- of voederplaats, bij een slaapplek of langs een bekende trekweg. Op deze manier kan men ook de vogels van zeer nabij fotograferen, 't is dan zaak, om 't toestel, dat scherp ingesteld is op de plek, waar de vogel zich onder zoo gunstig mogelijke belichting zal vertoonen, ook weer te maskeeren met planten of voorwerpen uit de omgeving. Zeer onderhoudend en avontuurlijk is het ook, om de vogels te naderen onder bedekking van in de weide grazend vee, waar ze niet bang voor zijn. Als je een geschikte geduldige koe treft, dan is 't een lust, om dat dier langzaam naar den zeldzamen vogel heen te drijven, tot je vlak bij bent — en dan de voldoening te smaken, het schuwe en waakzame dier te slim afgeweest te zijn. Al doende leert men ook letten op de sporen, die de vogels achterlaten van hun aanwezigheid: voetsporen in zand of slib, vraat aan stammen of vruchten, de slakkenhuisjes stukgehamerd door de zanglijster, plekken in 't grasveld, platgetreden door vechtende kempheetjes, maagballen, bestaande uit haar, veeren, beentjes, brokstukken van de huid van insecten of schaaldieren of van schelpen, afkomstig van roofvogels, insectenetende zangvogeltjes, kraaien en meeuwen, takken afgeschild door musschen, eierschalen pas door de jongen verlaten of leeggezogen door eierdieven. Al die waarnemingen met elkaar, stellen ons in staat ons een beeld te vormen van het leven der vogels”.

Tot zover het artikel, geschreven door Jac. P. Thijsse in 1912. Als je nu ziet wat er aan kijkers en observatie-tenten te koop is en wat voor bedragen daarmee zijn gemoeid dan waren ze rond 1912 heel vindingrijk en zuinig.

Nestkastenproject Radio Kootwijk

Joop Rolfes

Ook het vorige jaar hebben onze nestkastvrijwilligers de ongeveer 150 nestkasten die rond Radio Kootwijk hangen weer geïnventariseerd. Zoals u van ons gewend bent, krijgt u ook dit jaar weer een overzicht van de behaalde resultaten. Het broedseizoen was te vergelijken met vorig jaar, zowel de datum van de eerste eileg als de eindresultaten. Wat wel opmerkelijk was is dat we weer een broedgeval hadden van de draaihals, niet in dezelfde kast als vorig jaar maar op korte afstand daarvan in een andere kast. Ook in het vroege voorjaar zijn de diverse uilenkasten die in het gebied hangen gecontroleerd, maar helaas net als vorig jaar zijn er geen eieren aangetroffen. Tijdens de inventarisatierondes zijn er diverse andere dieren waargenomen, waaronder de kuifmees, de koekoek, de zwarte specht, een reegeit met kalf, vijf hindes (vrouwelijke edelherten), een spitsner (mannelijk edelhert van 1 jaar oud met zijn eerste gewei), twee jonge dassen en de nachtzwaluw.

De resultaten van het broedseizoen 2015 waren:

2014

Legsel

Koolmees:	79 paar met	528 jongen.
Pimpelmees:	21 paar met	176 jongen.
Bonte vliegenvanger:	39 paar met	206 jongen.
Boomklever:	10 paar met	51 jongen.
Draaihals:	1 paar met	7 jongen.

2015

Legsel

Koolmees:	83 paar met	552 jongen.
Pimpelmees:	21 paar met	155 jongen.
Bonte vliegenvanger:	40 paar met	223 jongen.
Boomklever:	14 paar met	84 jongen.
Draaihals:	1 paar met	7 jongen.

In bovenstaande gegevens zijn de tweede legsel
gelijk verwerkt.

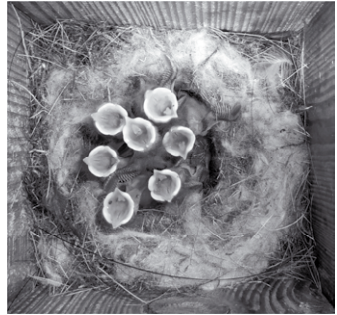

Foto: Yvonne Verhoef

Redactie: Een van onze vrijwilligers, Alex Korts, heeft een week op Terschelling gezeten om vogels te inventariseren en toezicht te houden op het natuurgebied. Het is geen Veluwe maar wel een prachtig landschap met een eigen flora en fauna. Hierbij het verslag van Alex en zijn collega Freddy.

Verblijf op de Boschplaat

Alex Korts en Freddy de Boer

Maandag 13 april 2015

Aangekomen op Terschelling slaan we voor een week boodschappen in bij de SPAR. Onder de Brandaris hebben we een afspraak met de boswachter, die ons keurig opwacht en met onze bagage en winkelwagens vol levensmiddelen en drank in een propvolle auto afzet op de Boschplaat bij Keet II (ter hoogte van Paal 22). Een week later zal hij ons weer ophalen en naar de haven brengen, waar we de boot van 12.30 uur hopen te nemen.

De Keet II waar we verblijven ligt bovenop het duin en heeft zonnepanelen voor degene die niet zonder Wi-Fi kan, maar de zonnepanelen dienen ook voor verlichting en communicatie. We hebben een magnifiek uitzicht over de Boschplaat, aan de westzijde de Noordzee en aan de oostkant de Waddenzee. Bij helder weer is de vuurtoren van Hollum op Ameland te zien. Professionele verrekijkers en telescopen zijn aanwezig opdat we iedere beweging in het gebied kunnen waarnemen.

We signaleren en registreren verschillende soorten vogels zoals de zilver-, kleine en grote mantelmeeuw, roodborst- en gewone tapuit, kneu, boerenzwaluw, bruine

en blauwe kiekendief, graspieper, eider- en bergeend, slechtvalk en buizerd, maar ook de sprinkhaanrietzanger, die meestal verborgen blijft in het riet. We horen hem wel maar krijgen hem moeilijk te zien, laat staan te fotograferen. De tapuit, mijn favoriete vogel, is een holenbroeder die bij voorkeur haar eieren legt in een verlaten konijnenhol. Kobus is onze keetmeeuw die dagelijks zijn kostje

komt halen, hij is 15 jaar oud. Iedereen hier kent Kobus, het is de meest gefotografeerde meeuw op Terschelling. De echte vogeltellers van Sovon (Vogelonderzoek Nederland) komen een paar dagen later om vooral aan de waddenkust op een speciale manier het aantal vogelsoorten te tellen. Mijn kennis over vogelsoorten is gegroeid mede door de waarneming van een deskundige en keetgenoot in keet II.

's Morgens om een uur of tien komen de eerste wandelaars en fietsers. Ze beklimmen het duin om een praatje te maken en vragen waarvoor we hier zijn. Wij geven uitleg over het gebied en de noodzaak waarom de Boschplaat voor het overgrote deel niet toegankelijk is tijdens het broedseizoen van 15 maart tot 15 augustus. Men heeft er alle begrip voor en geniet van het weidse uitzicht. 's Middags na vier uur is er bijna niemand meer op de Boschplaat en hebben we het rijk weer alleen. De hut is niet permanent bemand, er zijn opdrachten zoals het zoeken naar nesten van plevieren, die aan de rand van de duinen meestal op een schelpenrand hun sobere nest bouwen. Het is nu nog te vroeg in het broedseizoen, de plevieren broeden nog niet.

Soms maakt een van ons een stevige wandeling, bijvoorbeeld richting het Amelandergat om een praatje te maken met de burens die daar in de derde bewakingshut zitten Deze hut is ca. 9 km verder, vlakbij de Waddenzee.

Donderdagavond hebben we een wandeling gemaakt richting de tweede duintjes die vlak bij de Waddenzee liggen. We moeten een slenk door, het is eb en er staat een beetje water in de slenk. We kunnen er makkelijk doorheen en zien veel bergen eidereenden. Op de terugweg komen we weer bij de slenk die nu echter vol water staat en stevig stroomt. We gaan er toch doorheen, er is geen alternatief en al gauw staan we tot ver boven de knieën in het water. Het opkomend tij verraste ons. Een gouden regel is: twee uur voor hoogwater wegwezen! Gelukkig is de keet niet ver meer, ca. 2 km. Weer wat geleerd in dit mooie landschap.

Op de punt bij het Amelandergat is veel duinafslag door de vele voorjaarsstormen die dit seizoen de duinen teisteren. De Boschplaat stond tot een paar weken geleden vol met water uit de Waddenzee. Het kwam tot het karrenspoor dat onderaan de duinen ligt. Uit voorzorg werden de vrijwilligers teruggehaald uit de toen pas geopende bewakershutten.

We hebben ook een aantal keren huifkartochten waargenomen. Deze worden gedoogd door Staatsbosbeheer. De strandbus doet ook zijn intrede. Als uitstapje komen de passagiers naar de keet om een praatje te maken en te genieten van het mooie uitzicht. Een van de gasten zei: "Waarom maken ze van dit gebied geen weilanden?". Die heeft het nog niet goed begrepen, het is hier namelijk natuurgebied.

Nog een paar dagen en we worden afgelost door de volgende gelukkigen die hier mogen verblijven. Het is voor ons een heel boeiende periode geweest en een voorrecht om op deze geweldige plek een weekje te mogen vertoeven. Op de laatste avond gaan we niet uit eten maar besluiten nog een keer het pad naar de Waddenzee op te gaan. Nu hebben we wél de getijdentabel goed in de gaten gehouden. Aan de horizon zien we de Achmea toren in Leeuwarden, het wad ligt er vredig bij, het is eb. Moeilijk is het om afscheid te nemen van dit unieke gebied. We moeten weer acclimatiseren in de bewoonde wereld. De een voelt het als een "jetlag", de ander zit nog in een roes.

Bijzondere waarnemingen

November 2014

Het boekje 2014 was al in de maak toen er nog een bijzondere waarneming kwam. In de tuin van de familie Fiets ontwikkelde zich twee verschillende soorten aardsterren (paddenstoelen). De Gewimperde aardster (*Gastrum fimbriatum*) en de Gekraagde aardster (*Gastrum triplex*).

Januari 2015

Het was al verwacht en inderdaad, de biggen bij de wilde zwijnen zijn zeer vroeg in het jaar geboren. Op 12 januari waren bij een zeug in Berg en Bos zes biggen geboren. Een dag later zijn ze voor het eerst gezien. Ook in de vrije wildbaan zullen de biggen vroeg geboren zijn en in grote aantallen. Oorzaak dat deze biggen zo vroeg in januari zijn geboren heeft alles te maken met het voedselaanbod. We noemen 2014 een mastjaar, een jaar waarin er in de herfst veel eikels en beukennoten zijn. Dat had weer te maken met de lente 2014 waarin we matige temperaturen en veel neerslag hadden. Bomen kwamen prachtig in bloei, wind zorgde er voor dat de bloesem goed werd bestoven waardoor en veel vruchten aan de bomen kwamen. Hoe anders was dit in 2013 toen er in de herfst geen eikels en lege beukennoten waren. In 2014 zijn er weinig biggen geboren en laat in het jaar. In juni liepen er nog heel kleine biggen in het bos. Hoe anders is dat nu. Wat

bijzonder was, had te maken met een overloperzeug. Zodra er biggen geboren zijn noemen we de biggen van het jaar ervoor overlopers. Deze overloperzeug week niet van haar moeder die net zes biggen had geworpen, ze voerde continu takken aan voor het nest (ketel) en hield de omgeving goed in de gaten. Toen ik de biggen voor het eerst zag lagen ze tussen de zeug en de overloperzeug in. Over sociaal gedrag gesproken! Verder werden er geen andere dieren in de buurt getolereerd. Wel kan de sterfte onder biggen die zo vroeg zijn geboren hoog zijn i.v.m. weersomstandigheden. Sneeuw is niet erg, dat isoleert maar koude natte sneeuw en veel regen bij lage temperaturen kunnen funest zijn voor veel biggen. Ook dat is natuur, ze worden weer gegeten door andere dieren. Er zijn totaal in dat gebied vijftien biggen geboren waarvan er kort na de geboorte vijf zijn gestorven.

7 mei

Verslag Henry: ik was mijn ronde aan het doen in het nestkastengebied bij Radio Kootwijk. Nadat ik bij nestkast H aankwam was het direct duidelijk dat deze nestkast was leeggeroofd. Er zaten tien eieren in van de koolmees, het eerst ei was 14 april gelegd. Waarschijnlijk is de nestkast uitgehaald door een boommarter. Dit gebeurt wel vaker in en daarom had ik ijzerdraad om de deksels gemaakt waardoor de deksels niet meer opgelicht konden worden. Maar een boommarter kan net met zijn pootje door de invliegopening en dan de inhoud van het nest eruit halen. Wellicht moet ik daar ook iets aan gaan knutselen. Waarschijnlijk is de boommarter verstoord (door mij?) en vertrokken want er lagen eierschalen en vier dode jongen op de grond. Dat dacht ik tenminste, tot ik zag dat er eentje bewoog. Ik nam het nog kale jonge vogeltje in mijn hand, het beestje was koud maar door de opwarming in mijn hand kwam het gauw tot leven. De overige drie hadden het niet overleefd. Ik heb even in mijn lijst gekeken in welke kast er koolmeesjongen zaten van ongeveer dezelfde datum en grootte. Teruggelopen naar kast F en daar het jong, dat steeds levendiger werd in mijn hand, bij zijn soortgenoten gezet, de pleegouders zullen dit niet merken dacht ik. Bij een volgende controle klopte het aantal maar geen van de jongen liet blijken dankbaar te zijn toen ik in de nestkast keek. Ze zijn allemaal uitgevlogen.

14 mei

Verslag Henry: tijdens een nestkastencontrole kwam ik in een, tot dan leegstaande, nestkast een vrouwtje tegen van de draaihals met drie eieren. Vanaf dat wij met het nestkastenproject zijn begonnen, ik dacht in 1988, is dit het tweede opeenvolgende jaar dat er in het zelfde gebied een draaihals in een nestkast broedt. Bij een volgende controle waren er acht jongen in de nestkast, een meer dan vorig jaar! Tijdens een controle lag er één dood jong in de nestkast, dat heb ik verwijderd. Er zijn zeven jongen uitgevlogen, net als vorig jaar, een prima resultaat!

16 mei

Verslag Henry: samen met Geurt Besseling, een bekende Veluwe natuurfotograaf, hebben we in het nestkastengebied van Radio Kootwijk twee nachtzwaluwen gezien. Geurt heeft de dag daarna er een foto van kunnen maken.

Ik heb 18 mei alleen het mannetje rond zien vliegen, duidelijk herkenbaar aan de witte punten aan buitenste staartpennen en drie witte vlekken op vleugelpunten. Het vrouwtje zal dicht in de buurt een grondnest hebben. Ik heb niet geprobeerd het te zoeken om het niet te verstoren.

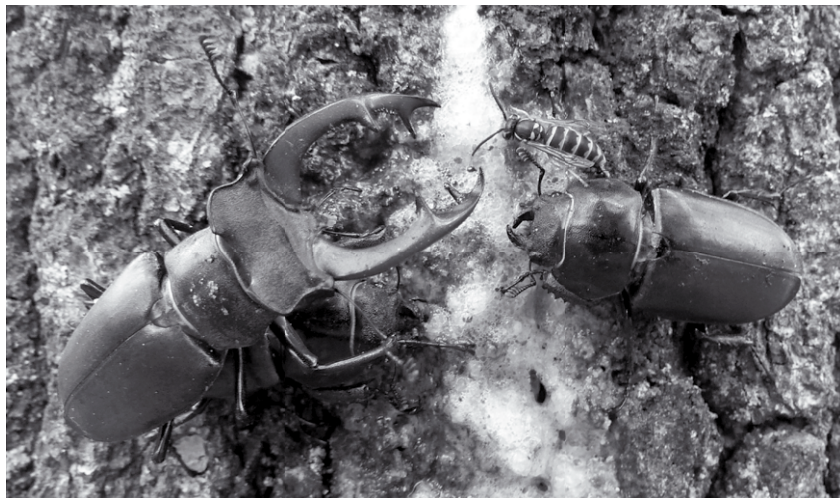
31 mei

Een neef van onze donateur Karel Willemsen, ook Karel Willemsen genaamd, wist zondagochtend 31 mei rond 08.30 uur even niet goed wat hij zag. Maar het was inderdaad een reebok die op het gras van de middenberm van de Koning Lodewijklaan liep. Op het deel tussen de Bosweg en de Middellaan in Apeldoorn liet het dier zich zien. Het lukte Karel om er een paar foto's van te maken. In de Stentor van 2 juni werd er, met de foto erbij, aandacht aan besteed. De reebok is verdoofd en in Berg en Bos losgelaten.

Foto: Karel Willemsen

5 juli Kroondomein

Een goede kennis had mij gevraagd een excursie te willen overnemen in het Kroondomein. Ik ben deze tocht zondagochtend 5 juli met mijn vrouw gaan voorlopen. Op een gegeven moment zag ik een vliegend hert op een eikenboom zitten. Ik vraag mij dan altijd af waarom hij op juist dié boom zit. Toen ik de boom aan een nader onderzoekje onderwierp ontdekte ik een vorstscheur aan de achterzijde waar wat vocht uit kwam. Bij die scheur zaten nog eens vijf vliegende

herten, totaal vier mannelijke- en twee vrouwelijke dieren. Er vloog ook een hoornaar (grootste wesp, beschermd) om me heen, dan is het wel een beetje uitkijken geblazen. Hoe een vorstscheur kan ontstaan laat Gert Jan Blankena u weten in zijn artikel 'Boom knokt soms jaren voor genezing' in dit boekje. De dag daarna ben ik weer naar die bewuste boom gegaan en zag twee vliegende herten waarvan er een zat bij de scheur en een wat hoger in de boom. Kort daarna kwam de hoornaar weer. Ik ben op een paar meter afstand rustig blijven staan en heb foto's kunnen maken van het vliegend hert en de hoornaar. Hoornaars houden niet zo van mensen en mijden ze liever maar op enige afstand wordt je getolereerd. Even later kwam er nog een atalanta bij de vorstscheur wat vocht uit de eik opnemen. Een onvergetelijke ontmoeting!

10 juli Kroondomein

In het Kroondomein, aan de rand van een zandpad, zijn enkele exemplaren van de grondster gevonden. Een grondster ontkiemt in een regenplas en komt voor op voedselarme zandgrond en langs zandwegen op de hei. De naam grondster geeft de vorm aan van de plant namelijk

stervormige uitlopers. Als 's-zomers de grond droog geworden is, kleuren de bladeren en stengels rood. Net als bij de kraaiheide is in Nederland de grens van

het verspreidingsgebied van de grondster. Alleen gaan ze elk een andere kant op, de kraaiheide is waarneembaar ten noorden van de Veluwe en de grondster ten zuiden van de Veluwe. Het is een eenjarige plant met witte, soms iets roodachtige bloemetjes, die met drie tot zes stuks in een bladoksel zitten. De schutbladen zijn zilverachtig.

20 augustus Het Woudhuis

Bosbeheerder Dick van Beek van Berg en Bos en Het Woudhuis bij Apeldoorn heeft in Het Woudhuis, in een greppel met veel rottend hout en rottende plantendelen, een bijzondere paddenstoel gevonden. We dachten in eerste instantie aan de uiterst zeldzame bloeddruppelstekelzwam, een bijzondere paddenstoel die op de Nederlandse Rode lijst van paddenstoelen staat en de status heeft "verdwenen uit Nederland". Uit nader onderzoek bleek dat het hier om een tussenvorm gaat van de Toeftige labyrinthzwam, de imperfecte vorm (*Ceromyces terrestris*) met rode guttatedruppels. Juist die tussenvorm lijkt heel veel op de bloeddruppelstekelzwam. De Toeftige labyrinthzwam is (helaas) algemeen, de vondst blijft dus beperkt tot dit boekje en haalt de internationale pers niet. Bekijk zeker de kleurenfoto's van deze bijzondere tussenvorm van de zwam op onze site: www.sbdv.nl

28 augustus Het Woudhuis

Aan een zomereik in Het Woudhuis zaten veel eikels met een rare afwijking. Alsof er een stekelbeest over de eikel heen zat. Het blijkt de knoppergal te zijn die wordt veroorzaakt door de, u raadt het al, de knoppergalwesp. Dit kleine galwespje (*Andricus quercuscalicis*) zorgt in het voorjaar voor heel kleine gallen op de

meeldraden van de moseik (ook wel Turkse eik genoemd). De nieuwe generatie galwespen die uit die gallen komen gaan daarna naar de zomer- of wintereik waar, op de rand van eikeldop en eikel, de eikelgallen gevormd worden. Deze kleine wespjes leggen de eieren in de knoppen met hun legboor. Na verloop van tijd vergroeien de eikels en dopjes tot kunstzinnige vormen maar of we er blij mee moeten zijn? Moseiken komen van nature voor in Zuidwest-Azië en het zuiden en midden van Europa. Mos- of Turkse eiken worden veel aangeplant als sierbomen. Ik heb ze ook in het Paleispark Het Loo aangetroffen, ze staan er al vele jaren.

Maar.... kan dit een aantasting worden van onze inlandse eiken? En wat denkt u van de Amerikaanse rivierkreeft die de zoetwaterkreeft aan het verdringen is? En dan de tijgermug, de nijlgans, de halsbandparkiet, de Japanse eekhoorn, de reuzenberenklauw en de grote waternavel. Zo kunnen we nog een aantal soorten opnoemen die de oorspronkelijke flora en fauna kunnen bedreigen.

Boom knokt soms jaren voor genezing

Gert-Jan Blankena

VELUWE - Ecoloog Gert-Jan Blankena schreef tot 18 oktober 2015 in de wekelijkse rubriek Buitengewoon van de Stentor verslagen van zijn zwerftochten door de Veluwe natuur. Gert-Jan heeft circa 1500 artikelen voor die rubriek geschreven. Een aantal daarvan zal gebundeld worden en in boekvorm verschijnen. Dit boek zal waarschijnlijk dit jaar uitkomen. In een van zijn artikelen ontrafelt hij het mysterie van de vorstscheur: zijn deze scheuren in bomen verschijnselen van vorst of juist oververhitting?

In de stam van bomen, vooral eiken, is soms een vreemde verwonding te zien. Het is een verticale scheur die vaak alweer afgesloten is met een richel van schors. Raar, een verticale verwonding. Je vraagt je af hoe dat is ontstaan. Een flinke

storm? Is het een litteken van een blikseminslag? Niets van dat alles. Het is een vorstscheur! Het ontstaan hiervan is lang onduidelijk geweest. De een wijdt het aan plotselinge, zeer strenge vorst waardoor het water in de stam bevroest, uitzet en zo de scheur veroorzaakt. Een ander vertelt dat het helemaal niets met vorst te maken heeft: het is de felle zonneschijn op een hete zomerdag. Daardoor kan de bast zo warm worden dat die plaatselijk uitdroogt. Hierdoor krimpt de bast en vormt een scheur. Voor beide argumenten is wel wat te zeggen.

Maar wat is waar? Wat opvalt, is dat een vorstscheur bijna altijd aan de zuid- of zuidwestzijde van de stam zit. Wat ook opvalt, is dat bomen met zo'n verwonding meestal vrij staan naar die richting. Dus toch de zon? Ja, maar ook de vorst. Beide meningen zijn een beetje waar. Een vorstscheur ontstaat altijd bij nachtvorst. Maar dit gebeurt in de late winter of in het vroege voorjaar, als de zon al wat kracht heeft. De donker gekleurde bast van de boom absorbeert de warmtestraling en die kan diep doordringen in de stam.

Daardoor ontstaan er grote temperatuurverschillen: aan de zonkant van de boom wordt het zomaar 25 graden, aan de andere kant is het min 5! Na zonsondergang koelt de stam weer snel af en volgt een snelle bevrozing.

Door die temperatuurswisselingen, die zomaar een aantal dagen kunnen duren, loopt het spaak met de vochtbalans. Er vormen zich ijskristallen tussen de cellen waardoor het groeiweefsel en de cellen in de bast kapotvriezen. Hierdoor krimpen de verschillende houtlagen ten opzichte van elkaar en vormt zich een scheur: de vorstscheur. De boom probeert de wond zo snel mogelijk af te sluiten, dit om infecties met schimmels of bacteriën te voorkomen. Aan weerszijden van de scheur groeit wond-weefsel dat de verwonding al in één groeiseizoen afsluit. Er ontstaat dan een vorst-lijst: een richel van bast en schors. Maar niet altijd lukt het de boom om zo'n vorstscheur goed af te sluiten. Bij harde wind, bij vorst en bij zon kan de vorstlijst opnieuw openbarsten.

Als dit een aantal jaren achter elkaar gebeurt, ontstaat er een permanente wond. In de zomer kan hier voortdurend vocht uit vloeien, iets waar allerlei insecten wel raad mee weten. Eén van de meest aansprekende soorten die hier gebruik van maakt is het vliegend hert. Dat zit soms dagenlang te snoepen van zo'n bloedende eik. Voor de boom is zo'n permanente wond natuurlijk niet best.

Op den duur zal hij, aangetast door schimmels, gaan kwijnen en langzaam afsterven. En opnieuw profiteert het vliegend hert hiervan. Ditmaal om er eitjes in te leggen. De larven leven van een schimmel in het hout van de kwijnende boom. Zo zie je maar hoe functioneel zo'n verwonding kan zijn. Lang leve de vorstscheur!

Vrijwilligerswerk in natuurgebieden 2016 en (begin) 2017

Verzamelen en vertrek om 08.30 uur vanaf parkeerplaats Restaurant Le Triangle aan de Elburgerweg 1, hoek Zwolseweg in Wenum/Wiesel, of elders na afspraak.

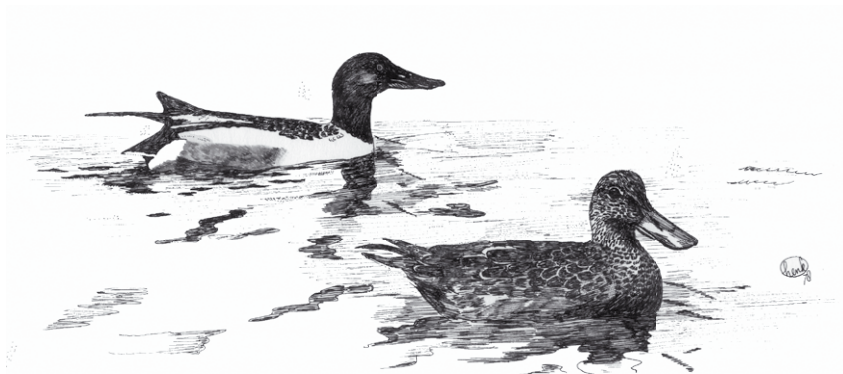
Van daar gaan we met zo min mogelijk auto's naar de heide.

U hoeft zich niet aan te melden voor het vrijwilligerswerk!

Op onderstaande data gaan we vrijwilligerswerk verrichten in natuurgebieden. Iedereen is daarbij van harte welkom, of u nu af en toe eens kunt of altijd! Met elkaar kunnen we ervoor zorgen dat de heidegebieden met hun specifieke flora en fauna bewaard blijven. We werken **van 09.00 uur tot ongeveer 12.00 uur**. Er is bij veel natuur behorende instanties te weinig geld om alles te realiseren wat men zou willen. Dan komen de vrijwilligers in beeld die veel werk verrichten dat anders niet zou geschieden. Of het nou Geldersch Landschap en Kasteelen, Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten is, allemaal maken ze graag gebruik van vrijwilligers. Iedere vrijwilliger werkt rustig in zijn/haar eigen tempo. Halverwege pauzeren we voor koffie, thee of fris. Catering hebben we niet dus u wordt geacht zelf drinken en/of versnaperingen mee te nemen. Vaak is er na het werk nog even gelegenheid om een stukje door het gebied te wandelen. We werken volgens de Gedragscode Natuurbeheer, het gevolg hiervan is dat we in de broedperiode van de vogels niet op de heide werken.

Tongerense heide (Geldersch Landschap en Kasteelen). Zie de internetsite glk.nl en typ in het vak 'zoeken', 'Tongerense heide' en alle informatie over het gebied kunt u lezen. Om de heide in stand te houden verwijderen we daar de opslag van grove den en berk.

Data: **woensdag 13 januari, zaterdag 6 februari, woensdag 16 maart, woensdag 3 augustus, woensdag 7 september, woensdag 19 oktober, woensdag 7 december, woensdag 18 januari 2017, zaterdag 18 februari 2017.**

Noorderhei (Staatsbosbeheer). Zie de internetsite staatsbosbeheer.nl en typ in het vak ‘typ uw zoekterm’, ‘Noorderhei’ en allerlei informatie over het gebied kunt u lezen. Ook in dit gebied zijn we bezig de heide te ontdoen van opslag van grove den en berk. Vaak zien we tijdens ons werk het aanwezige wild. Alle data Noorderhei zijn op zaterdagochtenden!

Data: **2 januari, 23 januari, 20 februari, 16 juli, 20 augustus, 1 oktober, 12 november, 7 januari 2017, 4 februari 2017.**

U mag zelf voor koffie / thee e.d. zorgen (een stoeltje of stuk plastic om op te zitten tijdens de pauze is erg prettig).

Landelijke Natuurwerkdag zaterdag 5 november 2016. Wilt u in een natuurgebied ergens in Nederland die dag vrijwilligerswerk doen, kijk dan voor meer informatie op www.natuurwerkdag.nl

Alle data kunt u ook terugvinden op onze internetsite!

**Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe: info@sbdv.nl, <http://www.sbdv.nl>
p/a Zanderijweg 52, 7312 LG Apeldoorn**

Giften

Als u een gift doet, mag u die misschien aftrekken. Voor het aftrekken van gewone en periodieke giften gelden verschillende voorwaarden. Een belangrijke voorwaarde voor het aftrekken van een gewone gift is dat u deze moet doen aan een algemeen nut beogende instelling (ANBI). Een ANBI is een kerkelijke, levensbeschouwelijke, charitatieve, culturele of wetenschappelijke instelling, of een instelling die op een andere manier bijdraagt aan het algemeen nut. De Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe is door de Belastingdienst goedgekeurd als ANBI. Het ANBI nummer van de Stichting is: 8166.63.452

Overzicht activiteiten in 2016 en begin 2017:

2016

02 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
13 januari	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
23 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
06 februari	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
20 februari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
05 maart	beamer-lezing door: Rien Mouw.
16 maart	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
26 maart	* zaterdag: Geweientoonstelling Kasteel Middachten.
02 april	zaterdag: excursie Bergsham en Landgoed Boeschoten.
09 mei	maandag: excursie Paleispark Het Loo.
18 juni	zaterdag: excursie Kroondomein; Dassenberg en Hoog Soeren.
09 juli	* zaterdag: bijenmarkt in Uddel.
16 juli	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
03 augustus	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
20 augustus	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
07 september	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
17 september	* zaterdag: Honing- en hobbymarkt in Ugchelen.
25 september	* zondag: Wildfair in Wenum Wiesel (www.wildfairapeldoorn.nl)
28 september	woensdag: bronstexcursie Kroondomein.
01 oktober	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
15 oktober	beamer-lezing door: Gerard van Heiningen.
19 oktober	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
05 november	zaterdag: Landelijke Natuurwerkdag.
12 november	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
07 december	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.

2017

07 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
18 januari	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
04 februari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
18 februari	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
04 maart	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei en beamer-lezing.

* Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe is aanwezig met een voorlichtingstand, zie publicaties in de dagbladen!

"Kijk regelmatig op www.sbdv.nl voor extra aanbod excursies!"

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

opgericht 4 juni 1986

Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer S 41040043

**Doel: Bescherming en behoud van alle op de Veluwe
voorkomende diersoorten en hun natuurlijke omgeving.**

Bestuur:

Voorzitter:	H. Bonekamp	tel: 055-3667617
Secretaris:	H.L. Kats	tel: 055-3558686
Penningmeester:	P.R. Wervers	tel: 055-3123987
Coördinator excursies:	M. Strikwerda	excursies@sbdv.nl
Lid:	W. Fiets	tel: 055-3556836
Lid:	J. Rolfes	tel: 055-5413909
Beheerder website:	P.A.G. Kats – Oostvogels	

SBDV – internetsite: <http://www.sbdv.nl>

Opgave deelname excursies: excursies@sbdv.nl

Nieuwe donateurs aanmelden bij:

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
p/a Zanderijweg 52
7312 LG Apeldoorn
055-3558686
e-mail: info@sbdv.nl (secretariaat)
e-mail: penningmeester@sbdv.nl

Donaties:	minimaal:	€ 5,- per jaar
	voor het leven:	€ 125,- eenmalig

Gironummer: NL95 INGB 0001 9464 58
T.n.v. Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe, Apeldoorn

ANBI nummer van de Stichting is: 8166.63.452

Drukwerk: Drukkerij Dijkgraaf-Rijsdorp BV